

KRZYSZTOF SMYKOWSKI¹

**Teologia moralna wobec ekologicznej
perspektywy ochrony środowiska.
Sprawozdanie ze zjazdu Stowarzyszenia
Teologów Moralistów, 14-16 czerwca 2015,
Warszawa**

Stało się już tradycją, że w połowie czerwca na dorocznym zjeździe spotykają się członkowie Stowarzyszenia Teologów Moralistów. W 2015 r. odbył się on w Domu Rekolekcyjno-Formacyjnym na warszawskich Bielanach w dniach 14-16 czerwca i przebiegał pod hasłem *Teologia moralna wobec ekologicznej perspektywy ochrony środowiska*. Wybór tematu był nieprzypadkowy, bowiem sympozjum bezpośrednio poprzedziło ogłoszenie przez papieża Franciszka encykliki dotyczącej kwestii ekologicznej *Laudato si'*.

W ramach konferencji zostały zorganizowane cztery sesje naukowe, których zadaniem było podjęcie refleksji nad zagadnieniami ekologicznymi w różnych aspektach. Pierwsza z nich została zatytułowana *O ekologii z różnych perspektyw I*, a przewodniczył jej ks. prof. dr hab. Paweł Bortkiewicz (UAM, WSKSiM). W jej ramach zostały wygłoszone dwa wykłady.

Jako pierwszy głos zabrał prof. dr hab. Krzysztof A. Meissner (NCBJ Świerk), fizyk, specjalista w zakresie cząstek elementarnych. Na wstępie stwierdził, że prezentuje spojrzenie właściwe dla swej nauki, czyli oderwane od wymiaru aksjologicznego. Ukazał ponadto

¹ Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II, Instytut Teologii Moralnej, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin, e-mail: ksmykowski@gmail.com

specyfikę ekologii jako nauki, która bada oddziaływanie organizmów na środowisko. Podkreślił, że człowiek może zmieniać i przekształcać świat, ale nie ma żadnej władzy nad prawami fizyki. Wskazał także na konieczność dużej ostrożności w odrzucaniu z pozoru nieistotnych czynników, które mogą mieć wpływ na rzeczywistość otaczającą człowieka. Z tego powodu naukowiec musi cechować się pokorą.

Kolejną prelekcję *Od filozofii do ekologii* przedstawiła matematyk i filozof prof. dr hab. Anna Lemańska (UKSW), która przypominała, że w XX w. nastąpiło przyspieszenie degradacji środowiska na skutek działalności człowieka. Wskazała ponadto, że dla ekologii kluczowe jest rozumienie człowieka (antropologia), rzeczywistości przyrody (filozofia przyrody) i relacji ich łączących. To sprawia, że mówić można o dwóch postawach wobec przyrody, czyli o traktowaniu jej jako przedmiot lub podjęciu za nią odpowiedzialności. Z tego powodu wyróżnić można dwie podstawowe motywacje ochrony przyrody, czyli egoistyczną lub uznającą w niej wartość. Prelegentka podkreśliła ponadto, że dwie podstawowe koncepcje ekologiczne, czyli antropocentryzm i fizjocentryzm w swoich umiarkowanych odmianach spotykają się i znajdują odzwierciedlenie w tradycji biblijnej.

Kolejna sesja *O ekologii z różnych perspektyw II* została poprowadzona przez ks. dra hab. Zbigniewa Wanata (UMK), a prof. dr hab. Jan Szyszko (SGGW) wygłosił referat *Od ekologii do polityki*, w którym podjął charakterystykę najważniejszych symptomów kryzysu ekologicznego, czyli pogarszających się zasobów wody i powietrza oraz zaniku bioróżnorodności. Pomocą w jego przewyciężeniu jest wprowadzenie w życie idei zrównoważonego rozwoju, której istotnym wymiarem jest rys demograficzny, czyli trwanie populacji. Wykładowca podkreślił ponadto potrzebę edukacji ekologicznej na różnych szczeblach, bowiem właśnie na bazie nauki winien być prowadzony dialog między poszczególnymi grupami społecznymi.

Ks. dr Bernard Jurczyk (UO) w referacie *Bezdroża ekologii – chrześcijańska krytyka współczesnych nurtów ekologii* podjął polemikę z głównymi ruchami ekologicznymi. Wskazał, że od lat 70. XX w. powstają nurty o charakterze religijnym, których celem jest zwalczanie chrześcijaństwa jako religii antyekologicznej. Ruchy polityczne

dążą do osiągnięcia ideału, jakim jest stworzenie autonomicznej grupy kierowanej przez przywódcę nieprzewodzącego oraz tworzenie wspólnoty z roślinami i zwierzętami poprzez wyrzeczenie się niektórych dóbr technicznych. Te działania mają zostać uzupełnione zmianami w prawie oraz w zakresie ludzkich zachowań.

Trzecia sesja *Problematyka ekologii ludzkiej* zwróciła uwagę uczestników ku problematyce ściśle teologicznomoralnej. Została przeprowadzona przez ks. dra hab. Macieja Olczyka (UAM), a pierwszy referat *Ekologiczna perspektywa we współczesnym nauczaniu Magisterium* przedstawił ks. dr hab. Andrzej Szafulski (PWT). Przypomniał, że ochrona środowiska jest integralnym elementem refleksji Kościoła już od czasów papieża Leona XIII. Podstawą proekologicznej troski Kościoła jest teologiczne odczytanie stworzenia, którego elementami składowymi jest teocentryzm, wartość przyrody oraz więź Stwórcy – stworzenie – człowiek. Przyczynami naruszenia tej równowagi jest grzech pierworodny, grzech ekologiczny (zdefiniowany jako uznanie własności wspólnej za niczyją), konsumizm, alienacja człowieka przez ideologie synkretyczne oraz wojna.

Dr Michał Wyrostkiewicz (KUL) w wystąpieniu „*Ekologia ludzka*” jako *poszerzona perspektywa ekologiczna* wskazał, że ekologia bada przede wszystkim relacje. Ekologia człowieka zwraca uwagę na jednostkę centralną. Ekologia ludzka zaś ma perspektywę najbardziej poszerzoną, bowiem za środowisko człowieka uznaje nie tylko przyrodę, ale i innych ludzi i grupy społeczne. Będąc nauką inter- i transdyscyplinarną, podejmuje refleksję na temat przekształcania rzeczywistości, by zapewnić integralny rozwój. Wpisuje się w nurt teologicznomoralny, bowiem formułuje imperatywy. Jednym z nich jest konieczność spojżenia na przyrodę w duchu wiary, nadziei i miłości.

Ostatnia sesja została zatytułowana *Problematyka ekologiczna – zagadnienia szczegółowe*, a przewodniczył jej ks. prof. dr hab. Piotr Morciniec (UO). O. dr Jerzy Brusilo (UPJPII) w referacie *Arka Noego jako teologicznomoralny archetyp zmagania człowieka ze zmianami klimatycznymi* starał się odpowiedzieć na pytanie, czy biblijne archetypy mają implikacje moralne w ekologii. Opowiadanie o potopie niesie w sobie bogate treści, które można odczytać z pomocą

właściwej hermeneutyki. Noe może być archetypem lekarza weterynarii oraz współczesnej troski o przyrodę, a zwłaszcza o zwierzęta. Potop symbolizuje globalny kataklizm wraz z jego teologicznymi motywami i uwarunkowaniami moralnymi, a arka jest obrazem zmagania człowieka ze zmianami klimatycznymi. Prelegent wskazał na podobieństwo przyczyn potopu i teologicznomoralnych konsekwencji współczesnych zmian oraz rozwiązań archetypicznych i moralnych. Nową arką stać się może nowy styl życia i współpraca człowieka z Bogiem.

Niezwykłe interesujący temat *Status zwierząt w kontekście postulatów ekologicznych* został podjęty przez ks. prof. dra hab. Ireneusza Mroczkowskiego (UKSW), który wskazał na niedostatek opracowań. Podkreślił ponadto istnienie szczególnej wspólnoty człowieka ze zwierzętami, która bazuje na mocy Bożej i nie ogranicza się tylko do początku stworzenia. Stosunek ten został zaburzony na skutek grzechu pierworodnego. Wśród postulatów zostało wskazane płynące z wiary przezwyciężenie egoistycznego pojmowania godności, odpowiedzialność za życie jako obowiązek sumienia oraz solidarność ze światem zwierząt. Prelegent wezwał także do wyznaczenia granic eksperymentom przeprowadzanym na zwierzętach. Wątek ten w dyskusji podjął ks. dr Krzysztof Smykowski (KUL), który w oparciu o przesłanie biblijne, wypowiedzi Kościoła i osiągnięcia etyki badań naukowych (zasada 3R) zaproponował konkretne ramy wyznaczające zakres godziwości prowadzenia tego typu testów.

Ostatni wykład *Ekologia – nowy styl życia?* zaprezentował ks. dr Jarosław Sobkowiak (UKSW). Ukazał, że na postawę proekologiczną składa się świadomy rozwój oraz wykorzystanie narzędzi i środków. Podjął się ponadto oceny takich zagadnień szczegółowych, jak homeopatia i joga.

Wygłoszone referaty stały się podstawą dla ożywionej dyskusji, która toczyła się nie tylko w sali konferencyjnej, ale także w rozmowach prywatnych. Podczas zjazdu odbyło się także walne zebranie STM. Członkowie wysłuchali sprawozdania zarządu z bieżącej działalności oraz podjęli sprawę organizacji przyszłorocznego zjazdu. Wśród zaproponowanych tematów największą grupę zwolenników

zyskały uporczywość terapeutyczna jako problem moralny, wyzwania neurobiologii oraz zagadnienia społeczno-ekonomiczne (w 25. rocznicę encykliki *Centesimus annus*).

Uczestników konferencji odwiedzili przedstawiciele Konferencji Episkopatu Polski, kard. Kazimierz Nycz, Metropolita Warszawski oraz abp Wojciech Polak, Prymas Polski, którzy przewodniczyli Mszy świętej i wygłosili okolicznościową homilię. Kolejny już zjazd był nie tylko okazją do wymiany poglądów, ale też doskonałą sposobnością do wzajemnego poznania i integracji środowiska polskich teologów moralistów.